

Forradalom és szabadságharc

Kísérlet egy történelmi szintézis témakörének meghatározásához

Ha valaki úgy gondolja, hogy a történelmi esemény írói mindent megtek ha megírták az eseményeket úgy ahogy azok történtek, nagyon téved. A történetírás szempontjából az események leírása csak egy része a történeteknek, és sok esetben nem is a legfontosabb része.

Október 23-án eldőlt a sorsfordító lövés a Parlament előtt. Az események lavinaszerűen zuhogtak a független Magyarország kikiáltásáig. Hogy állt elő ez a történelmi alkalom, amiben az egész ország hitt? Mindenki látta a szabadság felkelő napját, pedig még csak nem is virradt. Csak a Szabadság térre kiömlő vér vádoló fátylalángja világított. De miért lötek? Kik szervezték a felvonulást és milyen céljuk volt vele?

Igen ... telve volt a levegő a változás jeleivel. A változás okai? ... a 20. pártkongresszus ... , Sztalin halála ... , (máris külföldön járunk) ... Nyugat és Kelet viszonya ... , a yaltai szerződés ... , és így tovább visszafelé Trianonig ... , majd annak okai ... , az oroszországi forradalom ... , a múlt század nemzetközi mozgalmi mind hozzájárultak több-kevesebb mértékben 56 eseményeihez. Komplex kérdés – szakmai nyelven. Kétségtelen, aki eligazodik a történelem együttható tényezői között, az másképpen fogja látni a magyar felkelést, mint az aki ott kezdte, hogy kiment a Körút sarkára amikor befordult az orosz tank.

Miről írjon az emigrációs havilap, korlátozott oldalain, húsz évvel az események után olyan ember tollával, aki Sydneyben élte át 56 eseményeinek idejét? Arról írjon amiről más nem ír vagy nem írhat, ha a kornak látó szemtanúja volt.

Szeretnék érinteni – amennyire terjedelmünk megengedi – miként viselkedett a nyugati politikai vezetőség. Ez talán az események legnyitottabb kérdése, és a válasz keresése a külföldi magyarok feladata. Néhány egészen izgatónak szinte fel sem merül. Például: Amerika szerepe, a jugoszlávok és kínaiak hirtelen változó viselkedése.

Az oroszok várakozó, engedékeny, határozatlan, alkudozó, majd hirtelen kegyetlen megtorlásba átlendülő magatartására van bőven magyarázat, de ezek az indoklások nincsenek bémérve a nemzetközi politika síkjaira. E hiányosság okaihoz hozzájárul az amerikai politika kódosítása, kétszínűsége és a mi részünkről, az emigrációnak heroizáló (csak a hősiességet kiemelő) hajlama. Előbbi elegánsan letagadja, hogy nagy szerepe volt a forradalmi események kirobantásában, utóbbi ugyanezt a szabadságharcosok érdeméül tartogatja, és mellőzi, elkerüli a tényt, hogy az események elindítói és legfőbb szereplői vezető kommunisták voltak.

1956-ban Magyarországon két élesen különválasztható történelmi esemény zajlott le. Az egyik *forradalom* volt, a másik *szabadságharc*.

Forradalom az a kollektív élmény, ami az eseményeknek azt a káprázatot adja, hogy a felfordulásból az új rendbe formálódás a nép akarataból ered. Forradalmaknak szinte vallásos kultusza van, és ahol az sikeresen lezajlott, azokban az országokban jognak, államformának, politikai filozófiának alapjává válik. A nyugati kapitalista világ éppen úgy esküszik a francia forradalomra, vagy éppen napjainkban Amerika a sajátjára,

Ilyen a világ! (14)

Kedves Olvasóim!

Közelítünk egy sorsdöntő évfordulóhoz. 1917-ben az Egyesült Államok fegyveresen is és politikailag is megjelentek Európában: eldöntötte Nagybritannia Közép-Európa elleni háborújának kimenetelét, és győzelemre segítette a bolsevistákat Oroszországban. A század közepén mindkét beavatkozását megismételte, azóta jelen van politikailag is, katonailag is.

Európában még ma sem értik meg, hogy az Egyesült Államok nem európai értelemben vett állam, hanem, a nemzetközi pénzintézetek szupergazdag tulajdonosainak üzleti vállalkozása, akik a Föld javaival, mint sajátjukkal gazdálkodnak. A világ fölötti központi kormányzást fegyveres erővel akarják elérni. Mint legnagyobb akadályt, Európát igyekeznek szorosan fogni. **Csapó Endre**

mint Szovjetország az 1917-es bolsevista forradalomra.

Az 50-es években, Sztalin halálát követően, a Szovjetunió vezetői új taktikával igyekeztek rendszerük részére jobb nevet szerezní külföldön az ún. *liberális* irányzat bevezetésével. Ez egyúttal külföldről is feltétele volt annak, hogy a baráti viszony és támogatás helyreálljon a kapitalista burzoá kormányokkal. A liberalizálódás a csatlós országokban is megindult. Mindenütt a párton belül zajlott le a folyamat, ami abból állt, hogy a feltűnően szadista örültek „sztalinizmussal” bélyegezve leváltották vasalt nadragos börtönőrökkel. Hogy a változás tervszerűen menjen, és a szocialista jövő alapjaként a néphitben alkotmányos fundamentummá váljék, kinevezték forradalomnak – ami akkor eljövendő volt. Ha sikerült volna, ország-világ, de még mi is itt kint tudomásul vettük volna, hogy forradalom volt ugyan Magyarországon, de nem a bolsevizmus ideológiája ellen, hanem csak eddigi módszereik ellen egy elviselhetőbb szocialista-kollektivistista államrend érdekében. Fejcsóvalva mondogattuk volna itt, bús emigránsok, hogy a magyar nép 12 év alatt elfelejtette, hogy nemrég még fegyverrel védte országának határait. Az otthoni magyarok azt mondanák egymásnak: ezt akarta a nép, ezen már kár sopánkodni.

De nem így volt. A tervezett forradalom nem sikerült. Kádár a szovjet tankokon hozta be a stabilizált, nikotex kommunizmust. Igaz, a szabadságharc sem sikerült, de a világot felrázta és Rákóczi és Görgey szabadságharcjai mellett ez is alapköve lesz szabadság-eszménknek.

Csonka volna a fenti fejtegetés, ha a nyugatról szított forradalom okai mögött a *kelet-nyugati ellentétet* nem vizsgálnánk meg.

Vissza kell menni egészen az első világháborúig, mert a nemzetközi baloldali mozgalmaknak a vitája a Szovjetunióval, annak keletkezése idejére nyúlik vissza. Németország mindig is melegágya volt a baloldali titkos társulatoknak. Egyik ilyen társaság, a Pángermán Liga, amit 1890-ben alapítottak állítólagosan az oroszországi német telepesek védelmére, valójában forradalmi mozgalmakat létesített és pénzelt. A XX. század első évtizedére Anglia, Franciaország, Németország és Oroszország teljesen alá volt aknazva baloldali mozgalmakkal, amelyeknek európai egyesült államok létesítése volt a jelszava. A kínálkozó alkalmat a világháború szolgáltatta, annak során mindkét fél teljesen lefáradt, és a kérdés az volt, hol sikerül előbb internacionalista kormányzatot létrehozni, ahonnan egész Európát hasonló kormányzat alá lehet vonni. Nem arról szólt a propaganda, hogy kommunista diktatúrát létesítenek, ellenkezéleg, a szebb emberi jövő, a háborúk végleges kiküszöbölése, európai összefogás stb. voltak a jelszavak, amik iránt még az uralkodók

is érdeklődő szimpátiával viselkedtek, nem is említve Wilson elnököt, aki már világmegváltónak hitte magát. Lenint – mint tudjuk – a német kormány és vezérkar csempészett Oroszországba. A német Spartacus-szövetség volt a megfelelője az orosz bolsevista mozgalomnak. Az Internacionálé tervei szerint Németországból kellett volna, mint központból, kiindulni Európa kommunizálásának. A Németország és Oroszország közötti területen a két nemzetközi irányítású állam megosztozott volna. Ennek megkönnyítését szolgálta a trianoni felosztás szláv és nem-szláv államokra, lehetőleg köztársaságokra, és így a Rapallói Szerződés, amelynek alapján német szakértők iparosították Oroszországot egészen Hitler hatalomátvételéig.

Orosz irányítás alatt

Nem célunk most részletekbe menni, lényeg az, hogy Oroszországot kivéve az első világháború után létesült proletárdiktatúrák megbuktak, több országban még kísérleti állapotában. Németországban és Bulgáriában csak később, 1923-ban fordult a helyzet visszavonhatatlanul olyan állapotba, amelyben már a kommunista hatalomátvétel kísérletei reménytelenek lettek. A Komintern (III. Internacionálé) – mely eredetileg a különböző országok kommunista pártjainak akciószövetsége – az európai fiaskó folyamán mindinkább orosz irányítás alá került. A „világforradalom” Oroszországba húzódtott vissza.

A *Nemzetközi Baloldal* (melynek meghatározására most nem vállalkozunk, de értjük általa a világ országainak szocialista, szociáldemokrata, munkás- vagy marxista pártjait, mozgalmait és azokat támogató üzleti érdekeltségeket) igyekezett az orosz bolsevista pártot is irányítása alá vonni, de annak helyzeti előnye a „megvalósult szocialista állam” révén nagy vonzást gyakorolt a nyugati munkásmozgalmakra. Lenin halálával, Sztalin hatalomrajutásával csak fokozódott az ellentét, elvi vita és pozícióharc. Ezek során a „permanens forradalmat” hirdető Trockijt Oroszországból száműzték, majd – miután külföldön eredményesen szervekedett – Mexikóban, 1940-ben, merénylet áldozata lett. Napjainkban újból nagy gőzt fejlesztenek a „trockijista” mozgalomnak. Mindez nem akadályozta meg Rooseveltet, hogy Sztalin államát elismerje és anyagilag talpra állítsa 1933-ban.

Felújult belviszály

A második világháborúban nyugodni látszottak az ellentétek, de utána újult erővel fellángolt a baloldali belháború. Bár a Szovjetunió látszólag (és Európában feltétlenül) egyetlen győztese lett a második világháborúnak, hamarosan szembe találta magát, ezúttal a háborús szövetségesek részéről, egy szilárd összefogással, ami további terjedésének útjába állt.

Győzelmi partnerével, az Egyesült Államokkal Jaltában a mai napig is titokban tartott szerződés kötöttek (aminek lényegére az elmúlt 30 év eseményeiből következtetünk), amit a jelek szerint az oroszok igyekeztek megszegni, vagy csak immel-ámmal tartanak be.

Oroszország a második világháború után kiterjesztette Kelet- és Közép-Európa jelentős területeire, és egész Európában éreztetni tudta hatalmát és befolyását, vele szemben a nemzetközi baloldal is megerősödött. Az első szembetűnő különbség az, hogy a jugoszláv kommunista állam nyíltan szembeszállt Moszkva gyámkodási kísérletével. A „sztalinizista” megjelöléssel szemben használt „trockijista” kifejezés mellé jött a „titóista”.

Titóizmus néven jelölték 1948 után azt a törekvést, amivel a nem-orosz kommunista pártok Moszkvától függetlenül és egyenrangúan akartak részt vállalni a világhódításban.

New York, London és Párizs nagy készséggel támogatta ezt a törekvést. Titó nyilvános támogatást is kapott, gazdasági és fegyverkezési segítséget attól az Amerikától, amely mindezek ellenére ki nem fogott abban az időben az antibolsevista szólamokból. Az indokolás Amerika részéről az volt, hogy ennek az irányzatnak a megsejtésével elősegíthető a kelet-európai államok felszabadítása.

Egy másik kifejezés is keletkezett ebben az időben: a „nemzeti kommunizmus”. Ez a jugoszláv „nemzeti” kommunizmus céljával tűzte, hogy megőrizi a kommunizmus nemzetköziségét az oroszbolsevisták öncélú nacionalista orosz-kommunizmusával szemben a különböző országok helyi viszonyai szerint kialakított önálló szervezetével. Ez persze fából-vas-karika, de Kelet-Európában véres jelentősége volt.

A magyar emigráció mindent elkövetett, hogy az amerikai politikusok „naivságát” eloszlassák és hogy „felvilágosítsák” őket a „valódi” helyzetéről. Amerika (az emigránsok szerint) „érthetetlen okoknál fogva képtelen volt megérteni, hogy nem nemzeti kommunizmusra vágyik a magyar nép, hanem szabadságra”. Hogy ki volt a naiv, azt ma már talán többen látják. Amerika sohasem volt kíváncsi a magyar emigránsok véleményére. Titó maga megmondta, hogy: Moszkva nyomásának enyhítése a kommunista államokban előfeltétele annak a lehetőségnek, hogy a proletariátus diktatúráját további országokban is megvalósíthassák. Moszkva – Titó szerint – akadályozza a kommunizmust világhódító útján, mert kompromittálja azt terroriztikus kormányzásával és imperializmusával. (Támogatást a nagyhatalmaktól az kap, aki rajta van a vonalon. Az antibolsevista magyar emigráció törekvései nem estek egybe a nyugati politika irányával.)

Oroszország és nyugati szövetségei között a háború után különböző

okok miatt vita támadt. Ezek egyike a kelet-európai államoknak gyarmatkezelése és a nyugattól elszigetelése volt. Moszkva emberei Magyarországon sietve kiépítették a központi irányítású pártidiktatúrát, az orosz katonai fenyegetésre támaszkodva feloszlatták a koalíciós pártokat, és még a kommunista párton belül is elhallgattatták (Rajk-per) a nyugati-kapcsolatú elemeket. Minden hatalom a néhány moszkovitának a kezében összpontosult, amely – számuk kevés volta miatt – szükségszerűen az örületig fokozott terror lehetett csak. A Nagyszláv Orosz Birodalom érdekeiért létesített Kominform gondolkodás nélküli kiszolgálása volt az egyetlen irányelv. Ez a végsőkig vezetett leszükkítés azáltal volt „sajnálatos kihatással Magyarország belpolitikájára”, hogy a nagyhatalmak viszonyában időközben előállott enyhülés miatt ez a garnitúra elveszítette lába alól a talajt. Rákosi kormányzatában és környezetében nem volt többé olyan réteg, amely az új helyzetben előretolható lett volna, hogy az új színezetváltozásnak megfeleljen.

Sztalin halála után (1953 márc.) Moszkva egymással vetélkedő vezetői versenyeztek, melyik tudja személy szerint is leginkább elnyerni a nemzetközi politika szimpátiáját. Rangsor szerint Malenkov került előtérbe, de pár hét múlva Hruscsov is felemelkedett a vezetői kollektívába, de már a 20. pártkongresszuson (1956 febr.) elhangzott emlékezetes beszéde után a Szovjetunió diktátoraként léphetett fel.

A történelmi követelmény a „sztalinizmus” megszüntetése volt. Ez a beszéd, amely Sztalin egész politikáját elítélte, az amerikai diplomácia hároméves küzdelmének eredménye volt, melynek célja: olyan vezetőséget látni a Szovjetunió élén, amely egyetértőleg vesz részt a nemzeti államoktól és gyarmatoktól mentes új világrend kiépítésében.

Az események ettől kezdve gyorsan követték egymást. Moszkva utasítást adott a csatlós kormányoknak, hogy „liberalizálják” a kormányzást, térjenek le a sztalinizta módszerekről. Április 17-én feloszlatták a Kominformot, – „a jelen évek eseményei változást hoztak a nemzetközi helyzetben, ... a Tájékoztató Iroda keretei már nem felelnek meg az új követelményeknek”. Június 20-án Hruscsov és Titó közös deklarációt adtak ki a jugoszláv és szovjet kommunista pártok közötti kapcsolatok újrafelvételéről. Ez a lépés mozgásba hozta a politikai talajt Magyarországon. Már csak kozmetikai okokból is, állítólag Titó követelésére, Rákosi júliusban lemondott. Helyére, pártvezetőként Gerő lépett. Ez egyúttal jellemezte is a helyzetet; Rákosi és Gerő egykötve volt a pártnak is – mely ragaszkodott az abszolutista hatalomhoz (és nem volt elég intelligens ahhoz, hogy átlássa a nemzetközi új égboltozatot) – és a nép részére is, amely minden idegszálával érezte, hogy több változásra lenne mód, ha a szűk számú, de elszánt sztalinizta gárda feloldódna mérsékelt elemekkel. Különösen Nagy Imre visszatérése forgott a kívánságok középpontjában. Az eseményekre nyomást gyakorolni természetesen nem volt módja a népek, de a fentebb említett burzoá-baloldali és félreállított intellektuel-kommunistáknak a párton és írószövetségen belül annál inkább. Ez a réteg elvágtott külföldi kapcsolatainak kifinomult szimatával megérezte a világ-helyzetben beállt változásokban rejlő

